İki Ayda Bir Yayınlanır
ISSN: 1305-8967
Fiyatı: 11 TL
YIL: 20
SAYI 186
www.ayvakti.net
Mayıs-Haziran 2020
Düşünce - Kültür ve Edebiyat Dergisi

Ay Vakti

"Yeni Dünyanın Koronalojisi"

-Zor zamanların umudu, cesareti ile-

"Edebiyat ve Eleştiri"

Prof.Dr.Şaban SAĞLIK - İsmail ERDOĞAN
Doç.Dr.M.Sait ÇALKA - Dr.Salih UÇAK

Şeref AKBABA
Mehmet AYCI
Necmettin EVCİ
Selami ŞİMŞEK
Semra SARAÇ
Yılmaz ÖKSÜZ
Nurşah KARACA
Yunus Emre TOZAL
Ferman KARAÇAM
Muhsin İlyas SUBAŞI
Mustafa UÇURUM
Ali Yaşar BOLAT
Tayyib ATMACA
Ferhat ÖKSÜZ
Şirâze
Naz

Düşünce - Kültür ve Edebiyat Dergisi
Ay Vakti
www.ayvakti.net
Yıl 20 Sayı 186 Mayıs-Haziran 2020

İÇİNDEKİLER

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
İsmail Hakkı GURBETÇİ

Genel Yayın Yönetmeni
Şeref AKBABA

Yayın Yönetmenleri
Selami ŞİMŞEK
Salih UÇAK

Koordinatörler
İsmail SEZER
Adem ERDOĞAN

Halkla İlişkiler
Esma BUDAK
0552 248 29 68

İnternet
Mehmet SALİ

Web
www.ayvakti.net
ayvakti@ayvakti.net
ayvakti@gmail.com

Yönetim Evi ve Yazışma
Selami Ali Efendi Cad.
No: 27 Daire: 5
Üsküdar / İSTANBUL

Ankara
Necmettin EVCİ
0536 4901151

Avrupa
Hakan ÖZBEK
+49 179 7397369

Kapak Tasarım
Mehmet SALİ

Grafik/Tasarım
Ay Vakti

Abone Bedeli
Yıllık 65 TL
Avrupa 50 Euro
Kurumlar Abone 210 TL
Öğrenci Abone 45 TL
Abone ücretini İsmail Hakkı Gurbetçi 10205460 nolu PTT Bank hesabına, ya da Albaraka Altunizade Şubesi, İban: TR22 0020 3000 0289 9510 0000 01 nolu hesaba yatırıp, adres bilgilerini ekleyip, e-mail ile bizi bilgilendiriniz

Baskı
Ege Reklam Basım Sanatları San.Tic. Ltd. Şti.
Esatpaşa Mahallesi Ziyapaşa Caddesi No:4
34704 Ataşehir / İSTANBUL
T. +90 216 4704470 / 147
F. +90 216 4728405
W. egebasim.com.tr

Ay Vakti adı anılarak alıntı yapılabilir.
Yazılar ve diğer çalışmalar eğitim amaçlıdır.
Telif ödenmez.

■ AY VAKTİ
Yeni Dünyanın Koronalojisi 2

■ DENEME
"Sanattan Anlamamak Müslüman Olmamaktır" İsmail ERDOĞAN 28
Yazı(n) Çürüdü (mü?) Dr. Salih UÇAK 32
Yüzünde Acılar Coğrafyası Var Mustafa UÇURUM 43

■ İNCELEME
"Avangart"tan "Kitch"e / "Moda"dan "Demode"ye Edebiyat ve Yenilik Prof. Dr. Şaban SAĞLIK 20
Âşıklar Öldü Maşuklar Kaf Dağında Günümüz Aşklarının Serencâmı Doç. Dr. Mehmet Sait ÇALKA 24
Baharın Üç Çiçeği: Sarıçiğdem, Karçiçeği, Dağ Lalesi Tayyib ATMACA 38

■ ŞİİR
İzole Gazeli Yılmaz ÖKSÜZ 7
Günler Bize Bakarken Mehmet AYCI 8
Evde Kal Senıra SARAÇ 9
Sığındım Sana Ferman KARAÇAM 18
Ve Yâr Canımı Yara Yara Ağyâra Koşar Selami ŞİMŞEK 19
Onlar Beni Bilir Muhsin İlyas SUBAŞI 36
Kuşkundur İçimdeki Oyuğa Ali Yaşar BOLAT 37
Haymatlos Ferhat ÖKSÜZ 42

■ ÖYKÜ
Hayatı Bırakma Necmettin EVCİ 12
Hikmete Talip Yolcunun Öyküsü Nurşah KARACA 34

■ GÜNLÜK
Korona Günlerinden Bir Eskiz Şeref AKBABA 10
Aforizmalar Naz 46

■ KİTAP
Sözün Gücü mü Gücün Sözü mü? Yunus Emre TOZAL 44

■ MEKTUP
Saklı Mektuplar Şirâze 48

Âşıklar Öldü Maşuklar Kaf Dağında Günümüz Aşklarının Serencâmı

Doç. Dr. Mehmet Sait ÇALKA

Aslı Arapça olan ışk (عشق) ve kelime anlamı "şiddetli ve aşırı sevgi" olan aşk; bir kimsenin kendisini tamamen sevdiğine hasretmesi, adaması; ruhen, kalben ve bedenen feda edip sevgilisinden başka güzel görmeyecek kadar düşkün olması"[1] anlamlarına gelmektedir. Lügatlerde aşk kelimesinin sözlük anlamının, "sarmâşık" anlamına gelen ve aynı kökten türemiş olan *'aşeka* ile yakından ilgili olduğu belirtilir. Buna göre sarmaşığın kuşattığı ağacın suyunu emmesi, onu soldurup zayıflatması ve bazen kurutması gibi, aşkın da sevenin sevdiğinden başkasıyla ilgisini kestiği, onu sarartıp soldurduğu düşünülmüş ve bu duyguyu aşk kelimesiyle karşılamışlardır.

Ayrıca hem tatlı hem ekşi olan bir çeşit meyveye de 'uşuk denilir. Literatürde aşk, aşk-ı hakîkî (aşk-ı rahmânî) ile aşk-ı mecâzî (aşk-ı beşerî) olarak ikiye ayrılmıştır.[2] Biz bu yazımızda beşeri aşkın günümüz şartlarında oldukça yozlaşmış, gerçek anlamından bir hayli uzaklaşmış olan yönü üzerinde bir mütalaa yapmaya çalışıp okuyucularla paylaşmaya çalışacağız.

Felsefe kaynaklarına bakıldığında aşk, insanı belli bir varlığa, bir nesneye veya evrensel bir değere doğru sürükleyen bir gönül bağı olarak incelenmiştir. İnsan tarafından temelde kendisi dışındaki en yüce varlığa, varlıklara veya güzelliğe duyulan yoğun ve aşırı sevgi kavramı olarak aşk, felsefeye din yoluyla özellikle de dünyanın varoluşu, Allah'ın yaratıcı eylemiyle açıklandığı veya yaratıcı yarattığı varlığın bütününü ya da bir parçasını seven en yüce güç olarak düşünüldüğü bir dönemde girmiştir. Bunun yanı sıra aşk, bağımsız olarak felsefeye ahlaksal problemler açısından da konu olmuştur. Öyle ki insanı en güçlü bir şekilde etkisi altına alan duygulardan biri olan aşkın akıllı bir varlık olarak insanın düşünme ve akıl yürütme yetisini gerçekleştirmek durumunda olduğunda kontrol edilmesi gereken bir güç olduğu düşünülmüştür.[3]

İslam kültürü çevresinde ise aşk, daha çok tasavvuf düşüncesi etrafında ortaya çıkmıştır. Tasavvuf anlayışına göre Allah evreni gizli bir hazine iken tanınmayı ya da güzelliğini seyretmeyi sevdiği için yaratmıştır. Bundan dolayı evrenin yaratılış ve varoluş nedeni aslında bilgi ve sevgidir. Bu anlayışa göre evren mutlak güzellik olan Allah'ın güzelliklerini yansıtan bir aynadan ibarettir.

Bu nedenle âşık olan insan, hakikatte aslında Allah'ın güzelliğine âşık olmaktadır. Mutasavvıflar bu anlayışa bağlı olarak gerçek aşkla geçici yani dünyevi yani başka bir ifade ile beşeri aşk arasında bir ayırım yapmışlardır. Geçici ve süfli aşk, bir güzele, yani bir karşı cinse gönül vermek, ona vurulmak, şiddetli bir muhabbet beslemektir.

Başka bir ifadeyle bütün özlem duygularının tutkuyla bir kişiye yöneltilmesidir. Söz konusu bu beşeri aşk, gerçek aşk için bir köprü olma işlevi görür. Zira aşk, âşığın gözünden tüm varlıkları, gönlünden de bütün istekleri siler, boşaltır. Sevgiliden başka bir varlık ve bir istek bırakmaz.

Bu duygunun dönüşümleri sonucunda kişi güzelden güzellere, güzellerden güzelliğe, insanlığa ve dünyaya sevgi besler. Böylece âşığın gözünde sevgili yalnızca bir simge

1 Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Dersaadet, 1317, s. 937; Ahmed Vefik Paşa, *Lehçe-i Osmânî*, Mahmud Bey Matbaası, İstanbul 1308, s. 1234.

2 Süleyman Uludağ, "Aşk", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1991, C.4, s. 11-17.

3 Ahmet Cevizci, *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, İstanbul 2005, s. 150.

durumuna gelir. Bu durumda âşık, yaratılışı, yaratılıştaki hikmeti ve kudreti görmeye, dahası yaratılanı sevmeye ve onda yok olmaya, onda fenâ bulmaya yönelir. İşte bu yönelişle âşık, geçici ve dünyevi aşktan gerçek aşka yani Allah aşkına yönelmiş olur.

Peki madem insanı Allah'a yöneltecek, belki de Allah'ı bulduracak bir aşka, beşeri yani dünyevi bir aşktan yola çıkılabilirken beşeri aşkı insan nasıl yaşamalıdır? Bir birey olarak karşı cinse hangi anlamda muhabbet beslemelidir? Hayatını o kişiye nasıl adamalıdır. Tabiri caiz ise cinsi ne olursa olsun adam gibi nasıl sevmelidir? Âşık maşukuna, maşuk âşığına karşı nasıl bir tutum sergilemelidir? Eslaf, yani bizden önce yaşamış olan âşıklar, nasıl bir aşk yaşamışlardır ki aşk hikayeleriyle ölümsüzlüğe kavuşup günümüze kadar ulaşabilmiştir?

İşte tüm bu sorulara verebileceğimiz cevapların hemen hemen tümünü klasik şiirimizin divanları arasında bulmak, mesnevileri arasında tespit etmek, manzum ve mensur hikayeleri arasında keşfetmek pek mümkündür. Klasik edebiyat tarihimiz içerisinde yukarıda saydığımız kaynaklar olan divanları, mesnevileri ve manzum mensur hikayeleri irdelediğimizde günümüz şartlarında aşk diye bilinen duygunun aslında bugün hissedilen duygudan çok daha saf, daha temiz bir şekilde ihtirassız, hilesiz, nefretsiz bir hâlde ve tamamen sevgi merkezli bir hâlette yaşandığını görmek mümkündür. Bunu biz Arap edebiyatında da Fars edebiyatında da ve nihayetinde Türk edebiyatında da görebilmekteyiz.

Klasik edebiyat kaynaklarımıza bakıldığında bu kaynakların pek çoğunun aşk temi üzerinde bina edildiği görülmektedir. Öyle ki "Aşk temi aradan kaldırılacak olsa hemen hemen bütün divanlar boşalır; geriye kaside, terci' ve terkib-i bendlerle tarih manzumelerinden ibaret küçük bir yekûn kalır."[4]

Söz konusu kaynaklarımızda âşık; şiddetli bir muhabbetle seven, sevdası ve mahbubu için

karşılaştığı ve karşılaşacağı tüm zorluklara göğüs geren, mahbubuna gelecek olan tüm sıkıntılara kendini siper eden ve tüm bunların yanında mahbubundan yani sevgilisinden gelecek olan tüm sıkıntıları da baş göz üzere kabul eden bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu âşık tipi, sevdası için öyle hâletleri göze alır ki herkese rezil rüsva olmayı, dillere düşmeyi, herkesçe kınanmayı dahi göze almaktadır.

4 Ömer Faruk Akün, *Divan Edebiyatı*, İsam Yayınları, İstanbul 2013, s. 129.

Günümüz aşklarına/âşıklarına bakıldığında bu aşk şekli şapka çıkarılacak, hürmetle selamlanacak bir aşk şeklidir. Zira eskinin bahse konu olan her bir âşığı, sevgilinin tüm eziyetlerine katlanan, bazen Mecnûn gibi çöllere düşen, bazen Ferhât gibi dağları delen, bazen Cemşîd gibi kıtaları aşan bazen de Aşk gibi ateş denizinde mumdan gemilerle sevdiğine ulaşmaya çalışandır. Sevgili yolunda çektiği dert ve gamı dahi kâr olarak gören âşık, aşk derdine mukabil sahip olduğu tüm neşesini gam pazarında satmaya hazırdır:

Gam-ı câvid-i dildûr yâr-i âşık
Yine gamdur olan gam-har-ı âşık
Satar cins-i neşâtın nakd-i derde
Budur bâzâr-ı gamda kâr-ı aşık
(Fehîm-i Kadîm)[1]

Sevgili yani mâşuk ise âşığına zulmeden, sevgisini göstermekten gayet uzak olan, birden fazla âşığı bulunmasıyla şımarık ve vurdumduymaz tavırlarıyla âşığı canından bezdiren ve nihayetinde işi gücü sadece cilveyle âşığını baştan çıkarıp vuslata razı olmayan bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bunlara rağmen âşığın sevgiliye vereceği en büyük tepki sadece bir sitemden ibaret olduğunu söylemek mümkündür.

Verdiği sıkıntılara mukabil sevgilisine beddua eden bir âşık parmakla gösterilecek kadar nadirdir. Öyle ki o samimi âşık/âşıklar, şiddete başvurmadan, kimseyi kırıp dökmeden hâl-i pür-melâlini sadece satırlara, şiirlere döken bu hâliyle örnek âşık tipolojisini de ortaya koymuştur:

Çekmez efendim bu derdi herkes
İster *kabûl et ister dilim kes*

Çekmezdim *ammâ ey şûh-ı nev-res*
Sevmiş bulundum gayrı ne çâre (Osman Nevres)[2]

Çektiği derdi sessiz sedasız terennüm edip buna çaresizce katlanan ve özellikle de sevgiliden ayrı kalmaktan büyük dert ve cefa çeken âşık, sevgiliyi göz ucuyla görmeyi dahi büyük bir saadet olarak telakki etmiş, buna rağmen bu yolda çektiği tüm dertlerden de memnun kalmayı bilmiştir. Hatta bu aşktan hâsıl olan ve kalbe, bedene büyük bir yük hâlini alan derdinin bitmesini dahi bir an temenni etmemiştir. Bu anlamda verilebilecek en güzel örnekleri şüphesiz aşk derdinden hoş olan Fuzûlî vermiştir:

Derd-i aşkum def'ine zahmet çeker dâim tabîb
Şükr kim olmış ana zahmet bana rahat nasîb (Fuzûlî)[3]

Aşk derdiyle hoşem el cek ilâcumdan tabîb
Kılma dermân kim helâkum zehri dermânundadur (Fuzûlî)[4]

Bu minvalde bir yazının sınırlarını aşacak kadar örnekleri arttırmak mümkündür. Ancak yazımızın bu kısmında günümüz aşkların kadim tarihimizdeki aşklardan nasıl ayrıldığı, nasıl bir değişime uğradığı, nasıl bir yozlaşmanın içine dâhil olduğu üzerinde durmak yerinde olacaktır. Zira çevremize baktığımızda gerçek aşkı yakalamış, maşukuna hesâbî değil, hasbî bir muhabbetle bağlanan aşklara rastlamak çölde vaha aramak gibi zorlaştığını görebilmekteyiz.

Yukarıda belirttiğimiz ve ölümsüz diye tabir ettiğimiz günümüze kadar gelen eslâfın aşklarının örneklerini günümüzde görmek maalesef mümkün değildir. Başka bir ifade ile ölümsüz diye tabir edilen aşklar, artık ancak şiirlerde, divanlarda, mesnevilerde, romanlarda ve şarkılarda dile getirilmektedir. Zamanınızın gençliği sevdiği için sıkıntılara gelememekte, en küçük bir sıkıntıda, en küçük bir dertte, en küçük bir olumsuzlukta birbirine karşı tamamen soğuyup sırt dönebilmektedir. Bu durumda vuslat olmasa da

1 Tahir Üzgör, *Fehim-i Kadim: Hayatı, Sanatı, Divan'ı ve Metnin Bugünkü Türkcesi*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1991, s. 524.

2 Bayram Ali Kaya, *Osman Nevres Dîvânı* (İnceleme-Metin), Kesit Yayınları, İstanbul 2017, s. 413.

3 Kenan Akyüz ve diğerleri, *Fuzuli-Türkçe Divan*, İş Bankası Yayınları, Ankara 1958, s. 209.

4 Kenan Akyüz ve diğerleri, *Fuzuli-Türkçe Divan*, s. 158.

bir ömür boyu sürecek aşkları yaşamak, hayal olmaktan öte gidememektedir.

Üzülerek söylenmelidir ki özellikle gençlerin arasında dolaşan aşk sohbetlerinden haberdar olduğumuzda, tek bir kişiye, tek bir kalbe, tek bir gönle bağlanmayı sanki ellere ve ayaklara vurulacak bir pranga olarak görülmektedir. Tabi buna çanak tutan durumların en başında sosyal medya platformları başta olmak üzere Türk toplumunu yozlaştırmayı kendine amaç edinen ve sözüm ona medeniyet diye sunulan pek çok televizyon dizilerini ve programlarını zikretmek mümkündür. Günümüz gençliğinin kahir ekserisi gün içerisinde "aşkım" diye hitap ettiği sevdiğinden bir sonraki gün ayrılıp başka mecralara yelken açabildiğini sosyal araştırmaların sonuçları arasında da görebilmekteyiz.

Bir yaşam boyu sürebilecek aşklara karşı gençlik, maalesef şüpheyle bakmakta, yeni heyecanların daha cazip geldiğini çok rahatlıkla söyleyebilmektedir. Oysa âşık olunacak, yuva kurulacak ve hayat arkadaşı diye tabir edilen bu meşru birlikteliğin sadece dünyada değil ahirette de devam edeceğini, ebedi hayat arkadaşı nazarıyla birbirlerine bakmaları gerektiği düşünülmelidir.

Özellikle mevsim aşkları diye tabir edilen yaz aşklarının hızla aşk mefhumunu yozlaştırdığını ve bu kutsi kelimenin "aşkısı", "aşkitom", "beybisi" gibi ifadelerle tamamen yozlaştırmak için gayret edildiğini görmek aşka inanan herkese acı vermektedir. Hele bir de son dönemlerde sıklıkla haberlerde rastladığımız kadın cinayetlerinin sebebini aşka dayandırmak gibi bir gaflete düşenlerin sayısı da bir hayli fazla olduğunu söyleyebiliriz. Oysa biz biliyoruz ki seven insan sevdiğine asla kıymaz; aşk ile şiddet asla yan yana bulunamaz. Sadakatin olmadığı, sevginin fenerle arandığı bir toplum olmamak adına yapılması gereken en önemli çalışma klasik metinlerimizdeki sadakat timsali âşıkların aşk hikayelerini okumak ve okutmakla mümkün olabilecektir.

Günümüz gençliğinden beklentimiz, klasik edebiyat mahsullerimizin çoğunda bulunan saf ve temiz aşkı manzumeler arasında bırakmayıp dimağlarda, kalplerde yaşatmaları için gayret sarf etmeleri ve gelecek nesillere aktaracakları ölümsüz aşkları yaşayıp yaşatmalarıdır. Bu da başta aile hayatındaki sohbetlerde olmak üzere okullarda gençlere bu minvalde nasihatlerde bulunulması, telkinlerin verilmesi ve klasik edebiyat eserlerimizden haberdar olunmasıyla mümkün olacaktır.

Sînemi sad pâre kıldı tîğ-ı âteş-tâb-ı 'ışk

Dîde kan ırmağı oldı dâğ-ı dil girdâb-ı 'ışk (Amrî)[5]

"Aşk ateşinin parıldayan kılıcı sinemi yüz parça etti. Gönlümün dağı aşk girdabına dönüştü, gözlerim ise kan ırmağına döndü."

Kaynaklar

Ahmed Vefik Paşa, Lehçe-i Osmânî, *Mahmud Bey Matbaası, İstanbul 1308.*

Akün, Ömer Faruk, Divan Edebiyatı, *İsam Yayınları, İstanbul 2013.*

Akyüz, Kenan ve diğerleri, Fuzuli-Türkçe Divan, *İş Bankası Yayınları, Ankara 1958.*

Cevizci, Ahmet, Paradigma Felsefe Sözlüğü, *Paradigma Yayınları, İstanbul 2005.*

Çavuşoğlu, Mehmet, Amrî Divânı, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1979.*

Kaya, Bayram Ali, Osman Nevres Dîvânı *(İnceleme-Metin), Kesit Yayınları, İstanbul 2017.*

Şemseddin Sami, Kâmûs-ı Türkî, *Dersaadet, 1317.*

Uludağ, Süleyman, "Aşk", Diyanet İslam Ansiklopedisi, *Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1991, C.4, s. 11-17.*

Üzgör, Tahir, Fehim-i Kadim: Hayatı, Sanatı, Divan'ı ve Metnin Bugünkü Türkcesi, *Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1991.*

5 Mehmet Çavuşoğlu, ***Amrî Divânı,*** İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1979, s. 87.